MUS’AB BİN UMEYR (radıyallahü anh)

Eshâb-ı kiramın büyüklerinden. İslâmiyetin ilk yıllarında müslüman oldu. Habeşistan’a sonra da Medine’ye ilk hicret edenlerdendir. Birinci Akabe bîatında müslüman olan oniki kişi, Resûlullah’dan (aleyhisselâm) dînî hükümleri ve Kur’ân-ı kerîm öğretmesi için bir muallim (öğretmen) istediler. Bunun üzerine Resûlullah (aleyhisselâm) tarafından Medine’ye muallim olarak gönderildi. Bedir ve Uhud savaşında Muhacirlerin sancağını taşıdı. 3 (m. 625) senesinde Uhud savaşında kırk yaşlarında iken şehîd oldu. Mus’ab bin Umeyr’in künyesi Ebû Muhammed olup, annesi ve babası tarafından Kureyş’in asil ve zengin bir ailesine mensûb idi. Zengin oldukları için gayet rahat bir hayat yaşıyordu. Orta boylu güzel yüzlü, nazik ve yumuşak huylu idi. Son derece zekî, fasîh ve belîğ (güzel) konuşurdu. Aklı selim sahibi olduğundan putlardan nefret ederdi. Annesi tarafından en iyi şartlar altında refah ve bolluk içinde yetiştirilmişti. Güzel yüzlü ve zengin olduğundan Mekke’de ona gıpta ile bakarlardı. Peygamber efendimiz buyurmuşlardı ki: “Mekke’de Mus’ab’dan daha zarif, daha narin, daha güzel kimse yok idi. Saçları kıvrım kıvrım idi.” Bütün bunlara rağmen kalbinde büyük bir boşluk hisseden Mus’ab bin Umeyr, Peygamberimizin (aleyhisselâm) bir merkez olarak seçtiği, İslâmı anlattığı ve o zaman Mekke’de müslümanların toplandığı Erkam bin Ebî Erkam’ın evine giderek müslüman oldu. Mus’ab bin Umeyr’in ailesi durumu öğrenince, onu dininden döndürmek için evlerindeki bir mahzene hapsederek günlerce aç ve susuz bıraktılar. Arabistan’ın yakıcı güneşi altında uzun müddet bırakarak ağır ve tahammülü zor işkenceler yaptılar. Fakat Mus’ab bin Umeyr, bu ağır ve acımasız işkenceler karşısında sabır ve sebat göstererek asla İslâmiyetten dönmedi. İslâmiyeti kabûl ettikten sonra Mekke’deki hayatı değişen ve işkencelere ma’rûz kalan Mus’ab bin Umeyr, müşriklerin ağır işkenceleri ve zulümleri sebebiyle Habeşistan’a hicret etmelerine izin verilen müslümanlarla birlikte Habeşistan’a hicret etti. Bir müddet orada kalıp, her türlü sıkıntıya katlandı. Daha sonra dönüp Peygamberimizin (aleyhisselâm) yanına geldi. Onun bu gelişini Hazreti Ali şöyle anlatmıştır: “Ben Resûlullah (aleyhisselâm) ile oturuyordum. Bu sırada Mus’ab bin Umeyr geldi. Üzerinde yamalı bir elbiseden başka birşey yoktu. Resûlullah (aleyhisselâm) onun bu hâlini görünce mübârek gözleri yaşla doldu. Çünkü o müslüman olmadan önce servet içinde idi. Dîni uğruna bunları terk etti.”

Mus’ab bin Umeyr müslüman olduktan sonra kendisine yapılan her türlü işkenceye ve çektiği fakîrliğe rağmen dîninden dönmemesi üzerine, Peygamberimiz (aleyhisselâm) onun hakkında, “Kalbini Allahü teâlânın nurlandırdığı şu kimseye bakın. Onu anne ve babasının yanında onların buna en iyi yiyecek ve içecekleri verdiklerini gördüm. Allah ve

Resûlünün sevgisi, onu gördüğümüz hale getirmiştir.” buyurmuştur.

Birinci Akabe Bîatında müslüman olan Medineliler, kendilerine dîni öğretecek bir öğretmen istediler. Peygamberimiz (aleyhisselâm) bu iş için Mus’ab bin Ümeyr’i görevlendirdi. Bunun üzerine Medine’ye gidip onların reîsleri olan Es’ad bin Zürare’nin evine yerleşti. Burada hem Kur’ân-ı kerîm öğretiyor, hem de İslâmiyyeti anlatıyordu. Onun bu hizmetiyle Medine’de çok kimse müslüman oldu. Medine’de bulunan kabile reîslerinden Sa’d bin Muâz, Esîd (veya Üseyd) bin Hudayr henüz müslüman olmamışlardı. Bunların bu durumu çevreyi etkiliyor, İslâmiyetin hızla yayılmasını engelliyordu. Bir gün Mus’ab bin Umeyr, bir bahçede, etrâfında bulunan müslümanlara dîni anlatıyor, sohbet ediyordu. Bu sırada Evs kabilesinin reîslerinden olan Üseyd elinde mızrağı olduğu halde gelip, hiddetle konuşmaya başladı: “Siz bize niçin geldiniz, insanları aldatıyorsunuz! Hayatınızdan olmak istemiyorsanız buradan derhal ayrılın!” dedi. Onun bu taşkın halini gören Mus’ab bin Umeyr, “Hele biraz otur! Sözümüzü dinle. Maksadımızı anla, beğenirsen kabûl edersin. Yoksa engel olursun..” diyerek gayet yumuşak ve nazik bir konuşmayla karşılık verdi. Üseyd sakinleşip “doğru söyledin” dedi ve mızrağını yere saplayarak oturdu. Mus’ab bin Umeyr ona İslâmiyeti anlattı ve Kur’ân-ı kerîm okudu. Kur’ân-ı kerîmin eşsiz belagatı ve tatlı üslûbunu işiten Üseyd kendini tutamayıp, “Bu ne kadar güzel, ne kadar iyi bir sözdür. Bu dine girmek için ne yapmalı” diye sordu. Mus’ab bin Umeyr, onun bu sözü üzerine ona kelime-i şehâdeti öğretti ve o da müslüman oldu. Sevincinden yerinde duramayan Üseyd “Ben gidip size birini göndereyim. Eğer o da imâna gelirse bu beldede îmân etmedik kimse kalmaz” diyerek oradan ayrıldı. Evs kabilesinin reîsi Sa’d bin Muâz’ın ve kabilesinin yanına varınca müslüman olduğunu söyledi. Bunu gören Sa’d şaşırarak hiddetlendi ve Mus’ab bin Umeyr’in yanına koştu. Yanına varınca sert ve kızgın bir tavırla konuşmaya başladı. Mus’ab bin Umeyr ona da gayet yumuşak konuştu ve oturup biraz dinlemesini söyledi. Sa’d bu nazik konuşma karşısında yumuşayıp oturdu ve konuşulanları dinlemeye başladı. Mus’ab bin Umeyr ona da İslâmiyeti anlattı ve Kur’ân-ı kerîmden bir miktar okudu. Kur’ân-ı kerîm okunurken Sa’d’in yüzü birdenbire değişiverdi. O da orada müslüman oldu. Kendinde duyduğu üstün bir halin ve rahatlığın şevkiyle derhal kavminin yanına gidip onlara şöyle dedi: “Ey kavmim beni nasıl biliyorsunuz?” Onlar da: “Sen bizim büyüğümüz ve üstünümüzsün” cevabını alınca, “Öyle ise Allah’a ve Resûlüne îmân etmelisiniz... Îmân etmedikçe sizin erkek ve kadınlarınızla konuşmak bana haram olsun” dedi. Onun bu sözü üzerine kavminin hepsi İslâmiyyeti kabûl etti. O gün kavminden îmân etmedik kimse kalmadı. Mus’ab bin Umeyr’in büyük gayretleri ve hizmetleri neticesinde İslâmiyyet, Medine’de süratle yayıldı. Öyle ki, İslâmiyyet her eve girmiş îmân etmeyen kalmamıştı.

Ensâr-ı kiram (r.anhüm), Resûlullah’dan izin alarak Sa’d bin Heyseme’nin evinde ilk defa Cuma namazı eda ettiler. Medine-i Münevvere’de ilk kılınan Cuma namazı budur. Bu Cumâ’dan sonra Mus’ab bin Umeyr (radıyallahü anh) Evs ve Hazrec kabilesinden hacılarla ikinci Akabe bîatını yapmak üzere yola çıktı. Bu kâfilede Es’ad bin Zürâre de vardı. Mus’ab bin Umeyr (radıyallahü anh), Mekke’ye varır varmaz, kendi evine uğramadan önce hemen Peygamber efendimizin huzûruna çıktı. Peygamber efendimize Medinelilerin grup grup İslâmiyete girdiklerini anlattı. Resûlullah (aleyhisselâm) bu haberden çok mennun oldu.

Bu sırada Mus’ab bin Umeyr’in (radıyallahü anh), Mekke’ye geldiğini işiten annesi, O’na “Ey annesine isyan eden vefasız oğul! Bulunduğum şehre gelip nasıl olur da önce yanıma uğrayıp beni ziyâret etmezsin” diye haber gönderdi. Mus’ab, “Ben, Resûlullah’tan önce kimseyi ziyâret etmem” dedi. Sonra annesinin yanına gitti. Annesi “Galiba, hâlâ girdiğin; o yeni dinden dönmedin” dedi. Mus’ab “Ben, Allah Resûlünün tebliğ ettiği ve Allah’ın râzı olduğu hak dîni üzereyim. Bu din, Allah’ın kendisi ve Resûlü için seçtiği bir dindir” dedi. Annesi tekrar ilk olarak Habeşistan’da ve ikinci defa da Yesrib’de (Medine) olduğun zamanlarda senin için, çektiğim acılara karşılık bana bir teşekkür bile etmedin” dedi. Mus’ab, “Beni dinimden ayıracağınızdan korkuyorum” dedi. Bu sözleri üzerine annesi onu bir daha haps etmek isteyince, Mus’ab “Yemîn ediyorum ki, eğer beni haps edecek olursanız, ölünceye kadar mücâdele ederim” dedi. Bunun üzerine annesi “Haydi git işine” diyerek ağladı. Mus’ab ona şöyle dedi: “Anneciğim, ben sana doğru yolu gösteriyorum. Ve sana acıyorum. Ne olur gel Allah’tan başka hiç bir ilâh olmadığına ve Hazreti Muhammed aleyhisselâmın Onun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet et!” Annesi “Ben senin girdiğin dîni kabûl etmeyeceğim. Aksi taktirde alay konusu olur, zayıf akıllı diye vasf edilirim. Fakat seni dininle başbaşa bırakıyorum. Ben, kendi dinimde kalacağım.” dedi.

Mus’ab (radıyallahü anh) Zilhicce ayının geri kalan kısmını, Muharrem ve Safer aylarını Peygamber efendimiz ile geçirdikten sonra, Resûlullah’ın hicretinden 12 gece evvel,

Rebiul-evvel ayının başında ikinci defa Medine'ye hicret etti. Herşeylerini Mekke'de bırakıp, Medine'ye hicret eden Eshâb-ı kiram ile, Medineli Eshâb mal ve mülklerini paylaştı. Bu kardeşlikte Mus'ab bin Umeyr de Ebû Eyyüb el-Ensârî ile kardeş yapıldı.

Mus'ab bin Umeyr, Bedir Savaşı'na katılıp sancağı taşıdı, büyük gayret ve Kahramanlık gösterdi. Abd-i Daroğullarından Bedir Savaşı'na katılan iki kişiden biri idi. Diğeri de Süveyd bin Harmale idi. Mus'ab Uhud Savaşı'na da katıldı. Sancağı taşıdı. Bu savaşda Peygamberimizin (aleyhisselâm) yanından ayrılmayarak saldıranlara karşı koyuyordu. İki zırh giyinmişti. Bu haliyle Peygamberimize (aleyhisselâm) benziyordu. Müşrik ordusundan İbn-i Kamia adında biri Peygamberimize (aleyhisselâm) saldırırken Mus'ab bin Umeyr onun karşısına çıktı. Bu müşrik bir kılıç darbesiyle Mus'ab bin Umeyr'in sağ kolunu kesti. Mus'ab bunun üzerine sancağı derhal sol eline aldı. Mus'ab o esnada Âli İmrân sûresi 144.“Muhammed ancak resûldür. Ondan evvel daha nice peygamberler gelip geçmiştir” meâlindeki âyet-i kerîmeyi okuyordu. İkinci bir darbeyle sol kolu da kesilince sancağı kesik kollarıyla tutup göğsüne bastırdı ve yine aynı âyet-i kerîmeyi okudu. Bu haliyle kendini Peygamberimize (aleyhisselâm) siper yapan Mus'ab bin Umeyr üzerine hücum eden İbn-i Kamia, vücuduna bir mızrak sapladı ve Mus'ab bin Umeyr yere yıkılıp şehîd oldu. Mus'ab bin Umeyr zırh giydiği zaman Peygamberimize (aleyhisselâm) benzediği için müşrikler onu şehîd edince Peygamberimizi (aleyhisselâm) öldürdüklerini zannetmişlerdi.

Hazret-i Mus'ab şehîd olunca: Hazreti Mus'ab'ın sûretinde bir melek sancağı aldı. Mus'ab'ın (radıyallahü anh) şehîd düştüğünden Resâlullah'ın (aleyhisselâm) henüz haberi olmadığından “İleri, ey Mus'ab, ileri! diye sesleniyordu. Bunun üzerine bayrağı elinde tutan melek, geri dönüp Resûlullah efendimiz'e (aleyhisselâm) “Ben Mus'ab değilim” diye cevap verince, Resûlullah (aleyhisselâm) sancağı elinde tutanın melek olduğunu anladı. Bundan sonra Peygamberimiz (aleyhisselâm) sancağı Hazreti Ali'ye verdi.

Eshâh-ı kiramdan Ubeyd bin Umeyr anlatır: Resûlullah (aleyhisselâm) Mus'ab bin Umeyr'i şehîd olmuş görünce başı ucuna dikilerek Abzâb sûresinden “Mü'minlerden öyle yiğitler vardır ki, onlar Allaha verdikleri sözde sadakat gösterdiler. Onlardan bazıları şehîd oluncaya kadar çarpışacağına dair yaptığı adağını yerine getirdi. Kimisi de şehîd olmayı bekliyor. Onlar verdikleri sözü asla değiştirmediler.” meâlindeki âyet-i kerîmeyi okudu ve sonra şöyle buyurdu: “Allah'ın Resûlü de şahittir ki, siz kıyâmet günü Allah'ın huzûrunda şehîd olarak haşr olunacaksınız” Daha sonra yanındakilere dönüp: “Bunları ziyâret ediniz. Kendilerine selâm veriniz. Allahü teâlâya yemîn ederim ki, kim bunlara bu dünyâda selâm verirse, kıyâmette bu azîz şehîdler kendilerine mukabil selâm vereceklerdir.” buyurdu. Daha sonra şehîdler defn edildi. Mus'ab bin Umeyr'e kefen olarak bir şey bulunamamıştı. Vücudu kaftanı ile ve ayak tarafı da otlarla örtülmek sûretiyle defn edildi.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) El-Kâmil fit-târîh cild-4, sh. 123

2) El-A'lâm cild-7, sh. 245

3) El-İsâbe cild-3, sh. 421

4) Hilyet-ül-evliyâ cild-1, sh. 106

5) Üsûd-ül-gâbe cild-4, sh. 106

6) Sıfat-üs-savfe cild-1, sh. 152

7) El-İstiâb cild-3, sh. 468 (İsâbe kenarında)

8) Tabakât-ı İbni Sa'd cild-3, sh. 116

9) El-Belâzurî Ensâb-ul-eşrâf, 3, 8, 10, 16, 19, 23, vd.